

Aanstekelijkheid van protest

Deze workshop is opgezet rondom het onderzoek van prof.dr. Agnes Akkerman en haar team. De workshop is bedacht en uitgevoerd door een projectteam bestaande uit onderzoekers van de Radboud Universiteit, leraren van basisschool de Mariaschool uit Tienray en OBS Weisterbeek uit Horst en het WKRU.

Achtergrond

In juni 2017 staakten de leraren in het basisonderwijs: ze willen meer salaris, maar de staatsecretaris wilde hen niet meer betalen. Door te staken vroegen de leerkrachten aandacht voor hun salariseis en probeerden ze de staatssecretaris zover te krijgen om alsnog meer salaris te betalen. De leerkrachten waren niet de eersten die staakten in juni. Eerst staakten de conducteurs en de treinmachinisten om meer salaris; een week later staakte de waterpolitie; en eind juni volgden dus de leerkrachten in het basisonderwijs. Hebben ze misschien ‘afgekeken’ van deze andere stakingen?

Soms lijkt het wel alsof protesten, zoals demonstraties of stakingen besmettelijk zijn: ineens zijn ze overal. Het lijkt wel alsof werknemers elkaar beïnvloeden of ‘aansteken’ om ook te gaan staken. Klopt dat? Of hebben mensen allemaal hetzelfde probleem en protesteren ze toevallig op (ongeveer) hetzelfde moment? Dat wilden de onderzoekers graag weten.

Als protesten besmettelijk zijn, hoe werken zulke besmettingen dan? De onderzoekers hebben drie mogelijke verklaringen/hypothesen onderzocht. Is de reden dat mensen staken:

1. Doordat mensen willen wat anderen ook hebben; “wat zij hebben, willen wij ook”
2. Doordat mensen van elkaar leren: “wat zij kunnen, kunnen wij ook”
3. Doordat mensen zich gedwongen voelen: “wij durven niet af te wijken van wat zij doen”

De onderzoekers hebben om deze vraag te kunnen beantwoorden drie verschillende onderzoeksmethodes gebruikt:

- Ze hebben een lijst van alle stakingen in Nederland bestudeerd en onderzocht hoeveel tijd er tussen twee stakingen zat en of deze stakingen met elkaar te maken konden hebben.
- Ze hebben onderzoek gedaan door onderhandelingen na te spelen op de computer.
- Ze hebben werknemers van een bedrijf waarbij is gestaakt geïnterviewd.

Ze ontdekten 3 belangrijke dingen:

Ten eerste ontdekten ze dat besmetting van stakingen gebeurt tussen bedrijven waarvan de werknemers zowel bij het ene bedrijf kunnen werken als bij het andere, bijvoorbeeld fastfoodrestaurants of schoonmaakbedrijven. Ze ontdekten ook dat stakingsbesmetting heel snel kan gaan: namelijk tussen een week en een maand. Daarna neemt de besmettingskans weer af. Verder kwamen ze erachter dat in sommige teams een sterke norm heerst om te staken; iemand die niet meedoet, wordt gepest of valt buiten de groep. Niet iedereen durft af te wijken van wat collega's doen.

Overzicht van de workshop

In onzekere situaties nemen we vaak andere mensen als voorbeeld, we doen wat een ander doet. Wie we volgen verschilt per persoon en per situatie. Middels een drietal activiteiten leren de

deelnemers meer over beïnvloeding. In de eerste activiteit ondervinden deelnemers hoe zij reageren in situaties waarin er onduidelijkheid bestaat over wat er van hen verwacht wordt. Vervolgens maken de deelnemers in de tweede activiteit kennis met manieren waarop er onderzoek gedaan kan worden naar beïnvloeding. Tot slot krijgen zij inzicht in de impact die informatie over wat anderen doen heeft op het maken van keuzes.

Hoofddoel

De leerlingen maken kennis met het thema beïnvloeding. Ze ontdekken op welke wijze zijzelf beïnvloed worden en leren over verschillende methodes waarop je onderzoek kunt doen naar beïnvloeding.

Kerdoelen

Mondeling onderwijs

1. De leerlingen leren informatie te verwerven uit gesproken taal. Ze leren tevens die informatie, mondeling of schriftelijk, gestructureerd weer te geven.
2. De leerlingen leren zich naar vorm en inhoud uit te drukken bij het geven van informatie, het uitbrengen van verslag, het geven van uitleg, het instrueren en bij discussiëren.
3. De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussie en in een gesprek dat informatief of opiniërend van karakter is en leren met argumenten te reageren.

Schriftelijk taalonderwijs

4. De leerlingen leren informatie te achterhalen in informatieve en instructieve teksten, waaronder schema's, tabellen en digitale bronnen.
5. De leerlingen leren naar inhoud en vorm teksten te schrijven met verschillende functies, zoals: informeren, instrueren, overtuigen of plezier verschaffen.
8. De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het schrijven van een brief, een verslag, een formulier of een werkstuk. Zij besteden daarbij aandacht aan zinsbouw, correcte spelling, een leesbaar handschrift, bladspiegel, eventueel beeldende elementen en kleur.

Getallen en bewerkingen

26. De leerlingen leren structuur en samenhang van aantallen, gehele getallen, kommagetallen, breuken, procenten en verhoudingen op hoofdlijnen te doorzien en er in praktische situaties mee te rekenen.

Mens en samenleving

37. De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen

Activiteit 1: Wie volg je? (Introductie)

De leerlingen ondervinden dat zij (net als ieder ander) zich in onduidelijke situaties laten beïnvloeden door hun omgeving. Zij ontdekken dat mensen geneigd zijn te kijken naar wat een ander doet. Wie je volgt verschilt echter per situatie en per persoon.

De activiteit bestaat uit twee delen:

In **deel 1** vindt een activiteit plaats waarbij leerlingen die in het complot zitten proberen om de anderen te overtuigen met hen mee te doen. Van deel 1 zijn er drie varianten, A, B en C, waaruit je er één kunt kiezen, afhankelijk van de mogelijkheden en tijd die je hebt en wat je leuk vindt.

In **deel 2** wordt in kaart gebracht wie de leerlingen in deel 1 hebben gevolgd.

Deel 1: Beïnvloeding

Drie varianten in volgorde van duur

Doelen

- Leerlingen worden nieuwsgierig naar het thema “aanstekelijkheid”.
- Leerlingen worden zich bewust van hoe beïnvloeding in de groep werkt.
- Leerlingen ontdekken of en op welke manier zij beïnvloed worden.

Variant A: Spullen pakken

Duur

5 minuten activiteit, 20 minuten nabespreken

Werkvorm

Klassikaal

Benodigdheden

- Twee kinderen die in het complot zitten (de zogenaamde mollen)
- Per leerling een kaartje van het werkblad ‘Wie volg je?’ (zie bijlage 1)

Vorbereiding

Twee leerlingen (mollen) krijgen de opdracht om tegen het eind van een bepaalde les te beginnen met het opruimen van hun spullen en daarna weg te lopen. Ze doen dit op het moment dat de leraar een bepaald ‘codewoord’ heeft uitgesproken (bijvoorbeeld ‘dadelijk’).

Activiteit

Terwijl de les nog niet helemaal afgelopen is, beginnen de mollen al met het opruimen van hun spullen. Je negeert dit volkomen en gaat gewoon verder met het afronden van de les. Eens kijken of er meer leerlingen volgen.

Afronding

De activiteit wordt afgerond met een klassengesprek in de volgende les. **Voorafgaand aan het gesprek** vullen alle leerlingen een kaartje in waarop ze aangeven naar wie ze vooral hebben gekeken

bij hun beslissing of ze wel of niet hun tas gingen inpakken. Ze mogen niet overleggen bij het invullen van de kaartjes! De leraar verzamelt de kaartjes en bewaart ze voor deel 2.

Daarbij komen de volgende vragen ter sprake: Wat gebeurde er? Wat waren de gevolgen? Ging je meedoen met de tas inpakken of wilde je meedoen maar besloot je toch van niet? Waarom deed je wel/niet mee? Deed je dit bewust/onbewust? Vervolgens wordt besproken dat dit een onderzoekje was naar de rol van beïnvloeding en dat dit met het project 'protest' te maken heeft.

Variant B: De huiswerkopdracht

Duur

10 minuten activiteit, 20 minuten nabespreken

Werkvorm

Klassikaal

Benodigdheden

- Huiswerkopdracht, niet gerelateerd aan het thema, die uit meerdere onderdelen bestaat (zie beschrijving activiteit)
- Twee leerlingen die in het complot zitten (de zogenaamde mollen)
- Per leerling een kaartje van het werkblad 'Wie volg je?' (zie bijlage 1)

Vorbereiding

Twee leerlingen (mollen) krijgen de opdracht om, in reactie op een huiswerkopdracht, tegengestelde interpretaties van je instructies te geven. Bijvoorbeeld: jij geeft als huiswerkopdracht om opdracht 3 tot 6 te maken. De ene leerling krijgt de opdracht om stellig te beweren dat hij je heeft horen zeggen dat opdracht 3 én 6 gemaakt moeten worden, de andere leerling moet volhouden dat je hebt gezegd dat opdracht 3, 4, 5 en 6 moeten worden gemaakt.

Activiteit

Vertel de leerlingen dat je na de les meteen weg moet en dus geen tijd meer hebt om vragen te beantwoorden na het uitdelen van het huiswerk. Zorg dat je spullen klaar staan om snel weg te kunnen. Deel vervolgens de huiswerkopdracht uit. Aan het eind vertel de leerlingen dat ze opdracht 3 tot 6 (bijvoorbeeld) moeten maken. Zorg dat je onduidelijk (zacht of mompelend) spreekt. Pak meteen na het geven van de opdracht je tas. Als er vragen zijn zeg je dat er geen tijd voor is en je vertrekt gehaast uit het lokaal. Nu is het aan de twee mollen om hun klasgenoten te vertellen dat ze je wel hebben verstaan, waarbij ze ieder hun eigen versie van je instructies geven. Ze moeten daarbij echt voet bij stuk houden.

Afronding

De volgende dag wordt klassikaal besproken welk huiswerk door de leerlingen is gemaakt en wordt gekeken welke van de twee mollen de leerlingen hebben gevolgd. **Voorafgaand aan het gesprek** vullen alle leerlingen een kaartje in waarop ze aangeven naar wie ze vooral hebben gekeken bij hun beslissing welk deel van het huiswerk ze hebben gedaan. Ze mogen niet overleggen bij het invullen van de kaartjes! De leraar verzamelt de kaartjes en bewaart ze voor deel 2.

In het klassengesprek komen de volgende vragen ter sprake: Op welke manier koos je hoeveel huiswerk je ging maken? Twijfelde je? (Door wie) werd je (het meest) beïnvloed en waarom? Voelde je groepsdruk? Hoe kijk je nu terug op je keuze? Heb je dit eerder meegemaakt in een andere situatie? Vervolgens wordt besproken dat dit een onderzoekje was naar de rol van beïnvloeding en dat dit met het project 'protest' te maken heeft.

Variant C: De marshmallowtest

Duur

30 minuten spel, 20 minuten nabespreken

Werkvorm

In twee groepen of met twee klassen

Benodigheden

- Een verborgen camera die de hele klas filmt (voor beide groepen)
- Verschillende bordspellen, genoeg om de hele klas te laten spelen
- 2 bakken met marshmallows (of andere dingen die leerlingen lekker vinden)
- Per groep een leerling die in het complot zitten (de zogenaamde mollen)
- Per leerling een kaartje van het werkblad "Wie volg je?" (zie bijlage 1)

Voorbereiding

Voor deze activiteit heb je twee groepen nodig die elkaar niet kunnen zien. Je kunt de klas in tweeën splitsen en ze om de beurt of in aparte ruimtes de activiteit laten doen of je kunt de activiteit met twee klassen doen.

Beide groepen worden gefilmd met een verborgen camera. Zorg dat je de camera(s) zo installeert dat je zoveel mogelijk van de klas ziet.

Twee leerlingen (één per groep) worden vooraf geïnstrueerd dat ze, zodra jij het lokaal uit bent, rustig van de marshmallow moeten gaan eten, zeggend dat jij het toch niet zult merken omdat het er zoveel zijn. Gedurende jouw afwezigheid blijven ze af en toe (dus niet te snel achter elkaar) een marshmallow eten, in totaal ongeveer vijf.

Activiteit

De leerlingen gaan in groepjes aan de slag met een bordspel.

In beide groepen doet de leraar net iets anders:

- Versie 1: Bij de ene groep spelen de leerlingen de spellen en staat er een bak met marshmallows duidelijk zichtbaar in de ruimte. Er wordt niets gezegd over de bak met marshmallows. Als er naar de bak gevraagd wordt zegt de leraar dat ze later zal vertellen waar die voor is. Na tien minuten verlaat de leraar de ruimte voor ongeveer tien minuten. Er is een mol die begint met marshmallows eten zodra je weg bent, wat doen de andere leerlingen nu?
- Versie 2: Bij de andere groep gebeurt precies hetzelfde, behalve dat de leraar bij het weggaan duidelijk voor iedereen hoorbaar zegt: "Blijf maar van de marshmallows af". Ook nu zal de mol beginnen met marshmallows eten. Wat doen de anderen nu?

Afronding

De activiteit wordt afgerond met een klassengesprek in de volgende les (zodat je de opnames kunt voorbereiden). Laat de leerlingen meteen weten dat de camerabeelden geen consequenties zullen hebben en dat je ze meteen na de les zult wissen.

Na het bekijken van de camerabeelden (dus voor de rest van het gesprek) vullen alle leerlingen een kaartje in waarop ze aangeven naar wie ze vooral hebben gekeken bij hun beslissing om wel of geen marshmallows te eten. Ze mogen niet overleggen bij het invullen van de kaartjes! De leraar verzamelt de kaartjes en bewaart ze voor deel 2.

In het gesprek komen de volgende vragen ter sprake: Wat gebeurde er? Op basis waarvan koos je om te snoepen of om toch niet te snoepen? Werd je door iets of iemand beïnvloed? Voelde je groepsdruk? Twijfelde je? Heb je dit eerder meegemaakt in een andere situatie? Vervolgens wordt besproken dat dit een onderzoekje was naar de rol van beïnvloeding en dat dit met het project 'protest' te maken heeft.

Tips

- Het is erg belangrijk dat kinderen op een veilige manier over hun keuzes en ervaringen kunnen praten en dat er dus niet het gevoel ontstaat dat er goede/foute keuze zijn gemaakt.
- Let erop dat je de camerabeelden zorgvuldig wist!
- De camerabeelden kunnen helpen om te reconstrueren wat er in de klas gebeurde toen je weg was, maar deze zijn niet strikt noodzakelijk als je denkt dat de leerlingen eerlijk zullen zeggen of ze een marshmallow hebben gegeten als je zegt dat het om een onderzoekje ging.
- De bordspellen zijn een willekeurige activiteit: die mag ook vervangen worden door een willekeurige andere activiteit waarbij de leerlingen tien minuten zonder de leraar kunnen. Het is wel belangrijk dat beide groepen dezelfde activiteit doen omdat de aard van de activiteit anders invloed kan hebben op de onderzoeksresultaten.

Deel 2: Hoe ziet beïnvloeding er uit?

Dit deel wordt uitgevoerd na de reguliere nabespreking van het onderzoekje in variant A, B of C.

In een zogenaamde netwerkgraaf wordt weergegeven welke leerling wie heeft gevolgd in de beslissing hoe te handelen bij de activiteit in deel 1.

Doelen

- De leerlingen leren hoe je met een tekening inzichtelijk kunt maken wie wie als voorbeeld neemt.
- De leerlingen onderzoeken of je aan de hand van kenmerken van leerlingen (bijvoorbeeld geslacht; vriendschap; "een gehoorzame leerling zijn") kunt uitleggen waarom kinderen bepaalde andere kinderen volgden (of juist niet).
- De leerlingen krijgen inzicht in complexe beïnvloeding: vaak volg je niet direct het kind in het complot, maar loopt beïnvloeding via een ander kind.

Duur

30 minuten

Werkvorm

Klassikaal

Benodigdheden

Een whiteboard/krijtbord of digiboard waarop je goed kunt tekenen

Voorbereiding

De voorbereiding vindt plaats tijdens deel 1, waarbij de kaartjes 'Wie volg je' uit bijlage 1 zijn ingevuld.

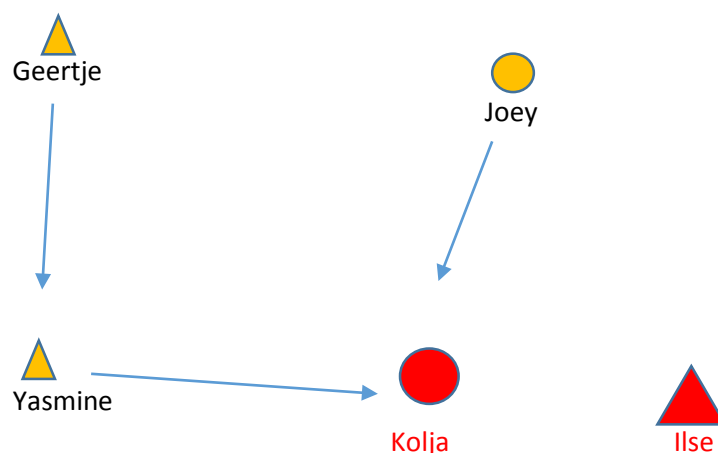
Activiteit

De leerkracht schrijft eerst de namen van de mollen in het rood op het bord (in het voorbeeld hieronder Kolja en Ilse). Daarna wijst hij een leerling aan die de kaartjes mag voorlezen. Daarbij schrijft de leerkracht steeds de naam van het kind dat het kaartje schreef (in het voorbeeld hieronder bijvoorbeeld Geertje), vervolgens de naam van het kind dat gevolgd werd (Yasmine). Tussen de namen tekent de leerkracht een pijl met de punt in de richting van degene die gevolgd is. Dit gebeurt met alle kaartjes. Als een naam al op het bord staat, dan wordt de pijl met naam daaraan toegevoegd. De kinderen kunnen ook om beurten de tekentaak op zich nemen nadat de leerkracht een paar keer het voorbeeld heeft gegeven. In het voorbeeld zijn jongens met een rondje weergegeven en meisjes met een driehoek. Dit maakt snel inzichtelijk of meisjes vaker meisjes volgen; en jongens vaker jongens. In het figuur zien we dat niet iedereen direct de mol volgt: Geertje volgt Kolja *via* Yasmine.

Mijn naam: Joey
Toen ik moest beslissen, keek ik vooral naar: Kolja

Mijn naam: Geertje
Toen ik moest beslissen, keek ik vooral naar: Yasmine

Mijn naam: Yasmine
Toen ik moest beslissen, keek ik vooral naar: Kolja

Afronding

In een klassengesprek wordt de netwerkgraaf besproken: wat zien we?

- Wie volgt wie?
- Kunnen we verschillende motieven voor volgen uit de graaf opmaken? De kennis van de groep kan jullie daar bijvoorbeeld ook bij helpen (wie is er vrienden met elkaar bijvoorbeeld, volgen meisjes vooral meisjes?).

Verbinding met het thema

In onzekere situaties nemen we vaak andere mensen als voorbeeld, we doen wat een ander doet. Dit geldt ook voor stakingen en andere vormen van protest. Daarmee is protest dus als het ware besmettelijk. Deze activiteit laat dit proces van beïnvloeding zien. De hieraan gekoppelde onderzoeksactiviteit leert hoe je op een systematische manier inzicht kunt krijgen in wie wie als voorbeeld neemt. Nabespreken van deze activiteit leert je waarom je juist deze persoon volgt.

Activiteit 2: Het effect van neutrale en gestuurde vragen

Leerlingen maken vragenlijsten met neutrale vragen en zogenaamd gestuurde vragen: vragen waarin informatie zit over wat andere mensen in een vergelijkbare situatie hebben gedaan. Met deze vragenlijsten gaan ze een klein onderzoekje doen om te ontdekken wat de kennis over de keuzes van anderen met mensen hun eigen keuzes doet.

Doelen

- Leerlingen maken kennis met vragenlijsten als onderzoekstechniek.
- Leerlingen ontdekken met behulp van een vragenlijst welke invloed informatie over de keuzes van anderen heeft op hun eigen keuzes.
- Leerlingen leren hun onderzoeksresultaten inzichtelijk te maken met behulp van een grafiek.

Duur

90 minuten

Werkvorm

Deel 1: In groepjes van 4 of 5

Deel 2: In tweetallen

Benodigdheden

- Tablets, pc's of smartphones om vragenlijsten in te voeren (kan eventueel ook op papier)
- Voorbeeldvragenlijsten (bijlage 2)
- Voorbeeldgrafieken (bijlage 3)

Activiteit

Deel 1: De vragenlijst maken Bij deze activiteit gaan leerlingen aan de slag met vragenlijsten. Ze ontwikkelen zelf een korte vragenlijst waarin telkens wordt gevraagd hoe groot de kans is dat je zou protesteren in een bepaalde (fictieve) situatie. Laat elk groepje twee situaties bedenken waartegen je zou kunnen protesteren. Bijvoorbeeld:

- Stel dat de directeur besluit de schooltuintjes af te schaffen. Hoe groot is de kans dat je zou protesteren?
- Stel dat de bomen in de straat voor de school worden omgehakt. Hoe groot is de kans dat je zou protesteren?
- Stel dat de juf heeft besloten alle telefoons een dag lang bij zich te houden. Hoe groot is de kans dat je zou protesteren?
- Stel dat de juf een klasgenoot (geen vriend/vriendin van je) straf geeft voor iets waarvan de hele klas weet dat hij/zij het niet heeft gedaan. Hoe groot is de kans dat je zou protesteren?

Deze vragen zijn 'neutraal': dat wil zeggen, het zijn vragen naar wat je zelf zou doen, zonder informatie over wat anderen doen. Laat de groepjes nu ook een 'gestuurde' versie maken van de vragen die ze hadden bedacht. Dat wil zeggen dat de vragen extra (fictieve!) informatie geven over de mening of het gedrag van anderen. Je kunt bijvoorbeeld verwijzen naar aantallen ("de meerderheid van je klasgenoten", "bijna al je klasgenoten", ...), of naar een specifieke groep ("de meisjes", "de groep-achters", ...). Het is belangrijk dat de vragen uit de 'gestuurde' vragenlijst

behalve de informatie over gedrag van anderen verder helemaal gelijk zijn aan de vragen uit de 'neutrale' vragenlijst. Dus bij bovenstaande voorbeelden krijg je dan bijvoorbeeld:

- Stel dat de directeur besluit de schooltuintjes af te schaffen. Bijna al je klasgenoten zijn hier tegen. Hoe groot is de kans dat je zou protesteren?
- Stel dat de bomen in de straat voor de school worden omgehakt. De groep achters uit je klas zijn hier tegen. Hoe groot is de kans dat je zou protesteren? (bij gemengde klassen)
- Stel dat de juf heeft besloten alle telefoons een dag lang bij zich te houden. Alle jongens protesteren. Hoe groot is de kans dat jij ook zou protesteren?
- Stel dat de juf een klasgenoot (geen vriend/vriendin van je) straf geeft voor iets waarvan de hele klas weet dat hij/zij het niet heeft gedaan. Je twee Syrische klasgenootjes protesteren. Hoe groot is de kans dat je zou protesteren?

Besprek de 'gestuurde' vragen van de groepjes klassikaal na en stel ze bij waar nodig, bijvoorbeeld als er te vaak naar dezelfde groep wordt verwezen. Kies uiteindelijk 8 situaties die jullie het interessantst vinden om in de vragenlijst te zetten (in ieder geval één van elk groepje).

Maak vervolgens twee vragenlijsten of laat leerlingen deze maken: één met alle acht de 'neutrale' vragen en één met alle acht de 'gestuurde' vragen (zie voorbeeldvragenlijsten in bijlage 2). Geef antwoordmogelijkheden in de vorm van een antwoordschaal, in het voorbeeld: Heel klein - Klein - Niet klein, niet groot - Groot - Heel groot. Vraag ook naar relevante kenmerken van de ondervraagde. Dat zijn de kenmerken waar in de gestuurde vragen naar wordt verwezen. Dus in bovenstaande voorbeelden: groep, geslacht en geboorteland.

Besprek samen de hypothesen: bij welke situaties verwachten leerlingen dat het gedrag van anderen heel belangrijk zal zijn en bij welke situaties minder? Waarom denken ze dat?

Deel 2: De vragenlijst afnemen Na het opstellen van de vragenlijsten worden de leerlingen enqueteurs: in tweetallen nemen ze de vragenlijsten af bij leerlingen van één of meer andere klassen. Bij iedere leerling van de te onderzoeken klassen wordt één vragenlijst afgenomen, de neutrale of de gestuurde. Denk vooraf samen na hoe je twee willekeurig samengestelde groepen kunt maken. Dus niet: alle meisjes de gestuurde vragenlijst en alle jongens de neutrale vragenlijst; alle groep 7 leerlingen de gestuurde vragenlijst en alle groep 8 leerlingen de neutrale vragenlijst; alle leerlingen uit één vriendengroep dezelfde vragenlijst, etc. Bij het afnemen van de interviews stelt de ene leerling de vragen, de ander noteert de antwoorden.

Afronding

Verzamel de antwoorden klassikaal. Verdeel vervolgens de vragen over de groepjes van 4-5 leerlingen en laat hen de antwoorden in een grafiek zetten (zie voorbeeldgrafiek in bijlage 3). Bespreek daarna de grafieken van de verschillende groepjes. Wat valt op? De klas kan discussiëren over de invloed van de vraagstelling op de antwoorden: hoe belangrijk is informatie over het gedrag van andere mensen als je moet kiezen?

Verbinding met het thema

Zonder dat wij het zelf doorhebben, blijkt de mening van anderen vaak erg belangrijk voor onze eigen opvattingen en ons eigen gedrag. Bij deze activiteit leren leerlingen hoe opvattingen van een

meerderheid of een bepaalde groep hun eigen mening kunnen beïnvloeden. Ze maken hierbij gebruik van een onderzoekstechniek die veel gebruikt wordt door sociale wetenschappers: de vragenlijst.

Tips

- Van de antwoorden kunnen door groepjes leerlingen of eventueel de leraar grafieken worden gemaakt voor de nabespreking. Dat maakt de beïnvloeding nog inzichtelijker.
- Probeer de vragen zo te formuleren dat ze makkelijk te beantwoorden zijn en dat het gaat om een keuze waarbij de invloed van anderen belangrijk kan zijn.
- Voor gevorderden: je kunt ook de achtergrondkenmerken van de leerlingen die de vragenlijst invullen meenemen bij het bekijken van de resultaten. Speelt leeftijd of geslacht bijvoorbeeld een rol bij de gemaakte keuzes?
- Je kunt de activiteit vereenvoudigen door bij de gestuurde vragen steeds dezelfde groep te noemen die voor of tegen is.

Activiteit 3: Hoe word je beïnvloed, door wie en in welke situaties?

In deze activiteit voeren leerlingen samen een onderzoek uit dat door een deel van hun klasgenoten is voorbereid. In het onderzoek proberen ze achter de redenen te komen die ervoor zorgen dat je je laat beïnvloeden.

Do elen

- Leerlingen worden zich bewust van de rol van beïnvloeding.
- Leerlingen maken kennis met (vignette-)experimenten en interviews als onderzoeksmethode.
- Leerlingen ervaren hoe het is om gestructureerd onderzoek te doen.

Duur

- Voorbereiding door onderzoeksteam (deel 1): 30 minuten
- Overige deel activiteit: 45 minuten

Werkvorm

Eén viertal (het onderzoeksteam)

De overige leerlingen in groepjes van 6

Benodigdheden

- 1x werkblad Voorbereiding door het onderzoeksteam (bijlage 4)
- Computer voor het onderzoeksteam
- Post-its (voor iedere leerling een klein stapeltje)

Voorbereiding

In deze activiteit is er één viertal het onderzoeksteam: zij gaan een onderzoek voorbereiden. De overige leerlingen zijn deelnemers aan hun onderzoek. Deze leerlingen werken in groepjes van zes (als het niet uitkomt een groepje van vier). Verdeel de leerlingen alvast in deze groepjes.

Activiteit

De activiteit bestaat uit drie delen. Deel 1 is alleen voor het onderzoeksteam. Bij de overige delen is de hele klas betrokken.

Deel 1: Onderzoek voorbereiden (alleen door het onderzoeksteam) Vertel het onderzoeksteam dat zij een klein onderzoek gaan uitvoeren bij hun klasgenoten. Het team moet gaan ontdekken wat redenen zijn om je bij iemand aan te sluiten. Geef het team het werkblad (zie bijlage 4) en laat ze aan de hand van twee voorbeeldbeschrijvingen zelf een situatie bedenken waarin de vraag bij wie je je zou aansluiten centraal staat. Ze schrijven de situatie op en maken daarmee vier *vignettes* waaruit hun proefpersonen straks kunnen kiezen. Deze vignettes geven niet veel informatie: ze beschrijven slechts twee eigenschappen van de kinderen. Zorg dat elke eigenschap bestaat uit een tegenstelling, bijvoorbeeld jongen/meisje, graag binnen/graag buiten, sportief/niet sportief, (zie werkblad in bijlage 4 voor meer uitleg en een stappenplan en bijlage 5 voor extra voorbeeldsituaties). Het team zet de vier vignettes op één A4 en print deze voor elke leerling uit. Vervolgens stelt het team een hypothese (verwachte uitkomst) op voor de vraag 'Welke redenen zullen voor onze klasgenoten het belangrijkste zijn bij hun keuze?'. Ze schrijven de hypothese op.

Deel 2: Onderzoek uitvoeren Het onderzoeksteam geeft iedereen in de klas het blad met de vier vignettes. Ze vragen de leerlingen om de vier vignettes los te knippen en om ze te nummeren in volgorde van hun voorkeur: degene die ze het liefst zouden volgen krijgt nummer 1, degene die ze als laatste zouden volgen nummer 4. Iedereen maakt een stapeltje van de vignettes, geordend van 1 tot 4, waarbij nummer 1 bovenop ligt. Het is belangrijk dat de leerlingen de opdracht individueel uitvoeren, zonder overleg, en zonder bij elkaar te kijken.

NB: De leerlingen van het onderzoeksteam leggen alleen de opdracht uit, ze voeren deze dus niet zelf uit.

Daarna gaan de leerlingen binnen hun groepje van zes tweetallen vormen. Per tweetal interviewen ze elkaar. Iedereen stelt dezelfde vragen:

1. Waarom heb je voor deze volgorde gekozen?
2. Wat waren voor jou belangrijke redenen om je bij iemand te willen aansluiten? Welke kenmerken van het kind vond je belangrijk?

Leerling 1 stelt de vragen en noteert de antwoorden (in steekwoorden) op post-its. Daarna wisselen de leerlingen van rol zodat zij beide de twee vragen beantwoorden.

De leerlingen van het onderzoeksteam lopen ondertussen rond en luisteren naar de antwoorden van de groepjes.

Deel 3: Resultaten analyseren Elk groepje van zes bekijkt de post-its met de antwoorden en probeert deze per vraag in groepen in te delen. Zijn er antwoorden die veel op elkaar lijken? Kunnen de leerlingen bedenken waarom deze antwoorden bij elkaar horen? Het onderzoeksteam verdeelt zich over de groepjes.

Extra informatie over voorkeursvolgorden

Omdat er op twee kenmerken gevarieerd wordt, kan de voorkeursvolgorde veel verraden. Stel, iemand heeft in de situatie 'Op de camping' de volgende voorkeursvolgorde:

1. Jongen, kort haar
2. Jongen, lang haar
3. Meisje, lang haar
4. Meisje, kort haar

In deze voorkeursvolgorde zie je heel duidelijk dat geslacht *dominant* is: de beide jongens staan bovenaan. Haarlengte is daarentegen *neutraal*: de ene keer verkiest de leerling degene met kort haar, de andere keer is het precies andersom.

Bij een andere leerling is de voorkeursvolgorde misschien:

1. Jongen, kort haar
2. Meisje, kort haar
3. Jongen, lang haar
4. Meisje, lang haar

In dit voorbeeld zie je dat juist de haarlengte dominant is: de kinderen met kort haar staan bovenaan in de voorkeursvolgorde. Geslacht is weliswaar minder belangrijk, maar nog altijd doet het er toe: bij kinderen met dezelfde haarlengte verkiest de leerling steeds de jongen boven het meisje.

Afronding

Bespreek klassikaal welke redenen naar voren zijn gekomen om je bij anderen aan te sluiten. Vraag de groepjes om de beurt om de opbrengst van de post-its te vertellen. Moedig de kinderen vooral aan om niet alleen hun eigen verhaal te vertellen, maar het verhaal van hun groepje. Zo leren zij om uit de interviews een algemene tendens te halen. Het laatste woord is dan aan het onderzoeksteam: kwamen hun verwachtingen uit? En welk antwoord op hun onderzoeksvraag kunnen ze formuleren op basis van de gevonden categorieën van beïnvloeding door anderen?

Verbinding met het thema

Door wie laat je je beïnvloeden? Door iedereen? Of door mensen die op je lijken? Bij deze activiteit denken kinderen na over de kenmerken van anderen die doorslaggevend zijn bij beïnvloeding. Ze maken hierbij gebruik van onderzoekstechnieken die veel gebruikt wordt door sociale wetenschappers: vignette-experimenten en interviews.

Tip

Je kunt de activiteit uitbreiden door de leerlingen een vervolginterview te laten doen waarin kinderen elkaar in tweetallen bevragen naar andere situaties waarbij ze zich hebben laten beïnvloeden door anderen. Hebben leerlingen wel eens iets gedaan omdat een ander kind dat ook deed? Het kan bijvoorbeeld gaan om situaties waarin de leerlingen onzeker waren over wat ze moesten kiezen of hoe ze moesten handelen. De leerlingen kunnen elkaar vragen:

1. Wat was de situatie?
2. Wat was de reden dat je iemand anders volgde?

Voorbeelden van redenen kunnen zijn:

- Ik kon zelf niet beslissen, omdat ik er te weinig van wist (bijvoorbeeld: ik wist de weg niet)
- Ik wist nog niet wat ik wilde (bijvoorbeeld: ik wist niet wat ik leuker vond, hockey of voetbal)
- Ik wist het antwoord niet (bijvoorbeeld: ik wilde van anderen leren hoe ik iets op moest lossen)
- Ik wilde niet anders zijn, want dan zou ik misschien gepest worden
- ...